

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

ОСВІТА У ХХІ СТОЛІТТІ: ШЛЯХИ РОЗВИТКУ

Випуск 3

*Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції
“Ціннісні пріоритети освіти у ХХІ столітті:
формування міжкультурної комунікації”,
м. Київ, МАУП, 24 травня 2011 р.*

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2012

Редакційна колегія:

Подолька А. М., д-р юрид. наук — головний редактор
Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф. — заступник головного редактора
Чернуха Н. М., д-р пед. наук, проф. — заступник головного редактора
Ігнатченко А. А., канд. техн. наук — відповідальний редактор

Видання здійснене в рамках проекту “Наукові праці МАУП”

**Освіта у ХХІ столітті: шляхи розвитку / МАУП. — К.: ДП “Видав-
О-72 ничий дім “Персонал”, 2010 —**

Вип. 3 : Матеріали ІІІ Міжнародної науково-практичної конференції “Ціннісні пріоритети освіти у ХХІ столітті: формування міжкультурної комунікації”, м. Київ, МАУП, 24 трав. 2011 р. / редкол. : А. М. Подолька (голов. ред.), М. Ф. Головатий (заст. голов. ред.), Н. М. Чернуха (заст. голов. ред.), А. А. Ігнатченко (відп. ред.). — 2012. — 246 с. : іл. — Бібліогр. в кінці ст.

У збірнику подано статті учасників Міжнародної науково-практичної конференції “Ціннісні пріоритети освіти у ХХІ ст.: формування міжкультурної комунікації”, присвяченої найважливішій проблемі сьогодення — розвитку освіти в Україні. Статті охоплюють широкий діапазон наукових досліджень українських учених.

Для науковців, освітян, державних службовців, політиків, викладачів і студентів, а також усіх, хто цікавиться розвитком української освіти.

ББК 74.04(4УКР)я43

ЗМІСТ

Н. М. Чернуха, Д. В. Біч

Міжкультурні зв'язки у сучасному
освітньому просторі 5

І. П. Бідзюра

Концепція мотивації професійної
діяльності: парадигмальний контекст
управлінської компетентності
працівників ВНЗ 8

О. В. Кобзєва, В. О. Матюхін

Особливості антикризового управління
недержавними ВНЗ 13

Т. І. Боєва, Н. В. Немченко

Вища освіта сучасної України 16

Г. Л. Бондаренко

Риторика як засіб навчання
невербальним особливостям
міжкультурної комунікації 18

В. А. Гапоненко

Перспективи дистанційного навчання
в галузі суспільно-політичного
знання 22

Л. В. Георгінова, О. В. Богданов

Підготовка майбутніх менеджерів
в умовах формування міжкультурної
комунікації 26

Г. Я. Дідух

Специфіка викладання політології
іноземним студентам у контексті
міжкультурної комунікації 32

О. І. Дікарев, О. В. Волонець

Атомна енергетика у політичному
та економічному вимірі 36

Є. І. Качмарський

Оптимізація мережі загальноосвітніх
навчальних закладів у контексті
адміністративно-територіальної
реформи в Україні 43

Ф. М. Медвідь, В. В. Баран

Елітарна концепція Юрія Липи в умовах
формування міжкультурної взаємодії 46

І. М. Найдьонов

Проблеми модернізації
ефективності освіти 54

Т. І. Науменко

Розвиток духовності дитини: педагогічні
технології 58

Н. М. Терещенко

Проблеми формування управлінської
стратегії бібліотечно-інформаційних
установ у забезпеченні якості освіти 62

О. О. Щербань

Загальні проблеми: інформаційні
технології і сучасна освіта 69

Н. Н. Юсеф

Межкультурные связи стран Ближнего
Востока (образовательный аспект) 71

І. О. Денісова

Формування міжкультурної
комунікації студентів вищих
навчальних закладів у процесі вивчення
іноземних мов 74

В. С. Ейсмонт

Теоретико-методологічні аспекти
економічного зростання, економічного
розвитку і розвитку економіки 78

Т. О. Костюк

Проблеми модернізації освіти в Україні
в рамках Болонського процесу 88

М. Ф. Медвідь, А. А. Ольховик

Соціалізація особистості
в умовах формування міжкультурної
комунікації 93

І. М. Николин

Розвиток комунікативного
досвіду особистості з труднощами
спілкування 97

І. О. Проценко

Політологічний вимір
інтелектуального капіталу 103

О. С. Хоменко

Засадничі умови формування політичної
стабільності в суспільстві,
що трансформується 107

К. Е. Шумовська

Проблеми освіти державних
службовців в сучасній Україні 117

О. І. ДІКАРЄВ

канд. політ. наук, доц.

О. В. ВОЛОНЕЦЬ

докторант

Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

АТОМНА ЕНЕРГЕТИКА У ПОЛІТИЧНОМУ ТА ЕКОНОМІЧНОМУ ВИМІРІ

Освіта у XXI столітті: шляхи розвитку, вип. 3, 2012, 36–42

Нині спостерігається не лише фінансова криза, також нарастають екологічна, продовольча, енергетична і геополітична кризи. Перша з них породжується прискореним зростанням споживання паливно-енергетичних ресурсів (ПЕР) і посиленням теплового забруднення планети. Спостерігатиметься нестача продовольства, відбудеться подальше зростання цін на продукти харчування. Можлива затяжна геополітична криза, пов'язана з формуванням нової світової системи. Зниження гостроти цієї кризи можливе лише за умови узгодженої довгострокової стратегії всієї світової спільноти, заснованої на діалозі і партнерстві, цивілізації вирішення енергетичних проблем.

Розвиток світової енергетики останніх півтора століть демонструє послідовну зміну домінуючих енергоносіїв: дрова – вугілля – нафта. Кожна технологія та інновація у процесі свого розвитку має свій життєвий цикл: винахід; демонстрація; проникнення на ринок; значне поширення; насичення; витіснення

більш сучасною технологією. При цьому частка нової технології на ринку (частка продукту чи послуги, яка забезпечується цією технологією) залежно від періоду являє собою S-подібну криву.

Теоретичні моделі, побудовані у 1980-х роках для кількісного прогнозування науково-технічного прогресу в енергетиці, передбачали продовження процесу зміни домінуючих енергоносіїв (дрова – вугілля – нафта) у вигляді: газ – ядерна енергія – кінцева енергія з переходом до використання переважно як вторинний енергоносіє водню.

У XX–XXI ст. відбувалося послідовне становлення й розвиток п'яти технологічних укладів (ТУ). У 1990-х роках розвинені країни вступили в п'ятий ТУ, ядро якого складає електронна промисловість, обчислювальна техніка, програмне забезпечення, інформаційні послуги й телекомунікації, атомна енергетика [1].

Темпи зростання потужностей атомної енергетики у більшості країн були максимальними у 60–70-х

роках, далі поступово зменшувалися, і нині вона розвивається тільки в окремих країнах. Причиною цього стали різноманітні технічні, економічні, соціальні та політичні проблеми.

Ядерна енергетика нині займає свою специфічну нішу, яка характеризується: 1) АЕС складають певну частину структури генеруючих потужностей ЕЕС і виступають елементом глобальної системи електропостачання; 2) ринки атомних реакторів, природного й збагаченого урану, послуг по ізотопному його збагаченню певною мірою вже є глобальними.

Як бачимо, найбільша кількість енергоблоків розташована в США, а далі, у порядку зменшення їх кіль-

кості, йдуть Франція, Японія, Німеччина та інші країни. Україна нині посідає восьме місце у світі за потужністю своїх АЕС (див. таблицю).

Основний тип АЕС у більшості країн – легководні реактори під тиском *PWR (Pressurized Water Reactors)* та подібні їм за конструкцією водо-водяні енергетичні реактори ВВЕР (65 % усієї наявної потужності). Ще один поширений вид реакторів – легководні киплячі *BWR (Boiling Water Reactors)*, на які припадає 22 % потужності всіх реакторів. У Великій Британії набули розвитку газоохолоджувальні реактори типів *GCR* та *AGR (Gas Cooled Reactors ma Advanced Gas Reactors)*, потужність яких становить 3,4 % від світової. Канада надає перевагу

Стан розвитку атомної енергетики у різних країнах на початку XXI ст. [2]

Країна	Кількість енергоблоків	Потужність АЕС, МВт	Кількість виробленої електроенергії за 1999 р., ТВт · год	Електроенергія, вироблена на АЕС, %	Загальна тривалість роботи АЕС (реакторо-роки)
США	104	97156	727	19,8	2456
Франція	59	63103	375	75,0	1110
Японія	53	43691	303	34,6	909
Німеччина	19	21122	160	31,2	572
Росія	29	19843	111	14,4	642
Велика Британія	35	12968	91	28,8	1203
Південна Корея	16	12990	98	42,8	153
Україна*	14	12115	67	43,8	226
Канада	14	9998	69	12,4	419
Швеція	11	9432	70	46,8	267
Іспанія	9	7470	56	31,0	183
Бельгія	7	5712	47	57,7	163
Разом	433	349074	2398	~17	9384

* 3-й блок Чорнобильської АЕС було закрито наприкінці 2000 р.

розвиткові важководних реакторів під тиском *PHWR (Pressurized Heavy Water Reactors)*, зокрема найвідомішому їх типові – *CANDU (CANadian Deuterium-Uranium)*. На них припадає 4,5 % потужності всіх діючих у світі реакторів. Частка реакторів типу РВПК (реактори великої потужності канального типу) становить 3,9 % від загальної їх кількості. Усі згадані реактори використовують енергію теплових (уповільнених) нейтронів. І, нарешті, потужність реакторів, які працюють на швидких нейтронах – *FBR (Fast Breeder Reactors)*, становить близько 0,3 % [3–4].

Наявність багатьох типів діючих реакторів – результат пошуку їх оптимальної конструкції. До того ж кожен з них відбиває рівень розвитку технології у конкретних країнах та можливості ядерного паливного циклу.

З таблиці видно, що частка електроенергії, одержаної на АЕС, у загальному виробництві електроенергії в Україні дорівнює 43,8 %. За цим показником наша країна посідає сьоме місце у світі, забезпечуючи майже половину своїх енергетичних потреб.

Іншим показником, який характеризує роботу АЕС у світі, є час експлуатації усіх ядерних реакторів. Спостерігається стрімке зростання тривалості дії реакторів: їх загальний термін роботи наближається до 10 тис. років. Накопичений у цій справі досвід використовується для створення реакторів нового покоління з підвищеною безпекою.

Темпи зростання потужностей атомної енергетики у більшості кра-

їн були максимальними у 60–70-х роках ХХ ст., далі поступово зменшувалися, і нині вона розвивається тільки в окремих країнах. Причиною цього стали різноманітні технічні, економічні, соціальні та політичні проблеми, порушення певних правил гри.

Про необхідність правил гри свідчать і події, пов'язані з аварією на японській АЕС у березні 2011 р. внаслідок землетрусу та цунамі, а особливо в контексті спогадів про аварію на Чорнобильській АЕС, що сталась 25 років до того, а саме весною 1986 р. Неготовність людства до нових технологій підтверджують наслідки урагану “Катрін” у Нью-Орлеані (США), а також технологічної аварії розливу нафти ВР у Мексиканській затоці, аварії на Саяно-Шушенській ГЕС (РФ), військовій події у Лівії, свого часу в Іраку, багатих на ПЕР. Ці події вимагають певного пояснення не тільки з точки зору прогнозу стану енергетичної безпеки, а й майбутнього всього людства.

Факти свідчать, що природні, техногенні катастрофи, соціальні конфлікти, екстремальні явища в останні роки відбуваються частіше, і це також привертає увагу багатьох науковців. Зокрема, американський учений Х. Канройсер (*H. Kunreuther*) з Пенсільванського університету в одній із статей узагальнив результати десятирічного дослідження нестандартних подій. Канройсер стверджує, що конструювання вибору людини залежить від освіти та культури. Культура передбачення виступає даром життя в ритмі природи. Ще чоти-

риста років тому люди, безумовно, мали величезні переваги у вигляді розвиненого інтуїтивного передбачення у порівняно із сучасним, обмеженим освітою життєвим світоглядом. Хоча цей дар був не систематизований, але він був налаштований на довготривале виживання разом у довкіллі. На підтвердження тези Х. Канройсер наголошує на своїх висновках:

1. Рівень економічних збитків у результаті катастроф зростає (528 300 000 000 дол. у 1981–1990 рр., 1,196,8 млрд дол. у 1991–2000 рр., і 1,213,5 млрд дол. у 2001–2010 рр.);

2. Різні аварії і події мають багато спільних рис, а саме: відсутність певних правил гри і стандартів у розробці заходів, які могли б зменшити ризики подій і наслідки стихійних лих; відсутність страхового покриття; недостатній рівень розуміння зростаючого взаємозв'язку і взаємозалежності у світі, тобто дипломатії.

Ми поділяємо точку зору Х. Канройсера про необхідність правил гри і певного самообмеження [5–7]. У цьому контексті слушним буде згадати висновки М. Салінса та відомого американського політичного діяча і вченого Леслі Х. Гелба (*Leslie H. Gelb*), а також англійського економіста та спеціаліста з міжнародних відносин в Азії Біла Еммотта (*Bill Emmott*), які, досліджуючи різні рівні відносин у різні проміжки часу, дійшли однакового висновку про ефективність здорового глузду. Зокрема, Леслі Х. Гелб, аналізуючи “правила влади” для США та інших країн, зазначає, що коли країни-нафтовиробники ви-

користовують контроль над цінами і постачанням як інструмент влади, то це робиться більше для впливу на економіку, ніж на міжнародну політику. Коли такі великі держави, як США, встановлюють економічні санкції, які забороняють проведення ряду економічних операцій щодо певної країни, то це завжди стосується міжнародної політики й переслідуються стратегічні цілі. Економіка нині опинилася втягнутою у відносини влади і лідери тільки починають розбиратися в тому, як змусити її служити великим стратегічним цілям та інтересам влади. А політика та дипломатія – це в основному слова та дії, за допомогою яких влада визначає, що саме стоїть на кону, а також те, що є стимулом, а що перепорою. За наявності здорового глузду економічна влада може слугувати вирішенню протиріч.

Біл Еммотт, підтверджуючи факт зростання економічної могутності провідних країн Азії (КНР, Японії, Індії), звертає увагу на сумнівний ренесанс АЕ у цьому регіоні та роль США в цих процесах. Зокрема, Біла Еммотта турбує той факт, що адміністрація США при Буші-молодшому підписала угоду із урядом Індії про 40-річну співпрацю в галузі АЕ та поставку цивільних ядерних технологій та палива в умовах, коли Індія не підписала Договір 1968 р. і здійснила власний експериментальний вибух атомного пристрою у 1998 р.

Леслі Х. Гелба як американця ця угода турбує з огляду на складність судження про мінуси та плюси суто економічних операцій і ще більшу

складність при аналізі обміну економічними поступками, як це було у випадку ядерної угоди між США та Індією за умови виключення атомних підприємств Індії із програм контролю міжнародних інспекцій. Для Леслі Х. Гелба є зрозумілим те, що в Азії розгортається боротьба за лідерство між США та КНР. Для Біла Еммотта важливим є розуміння проблематики недопущення трансформації суперництва КНР, Індії та Японії у протистояння.

Найбільш концентровані погляди англо-американської парадигми в цьому контексті, на нашу думку, у того ж Леслі Х. Гелба: "Ці традиційні рахунки між війною та миром стають с більш ускладненими завдяки стрімкому зростанню важливості міжнародної економіки. Значне зростання частоти та обсягів бізнесу та фінансового обміну в усьому світі, безумовно, можливо охарактеризувати як революцію. Проте, ця революція більшою мірою стосується економіки, ніж політики чи стратегії. І вона не змогла ні витіснити, ні трансформувати правил влади" [8–9].

Дослідження довгострокових перспектив розвитку світової енергетики з використанням системи математичних моделей показали, що у XXI ст. очікується стабілізація частки вугілля і природного газу, тобто виявлені раніше закономірності послідовності домінуючих енергоносіїв будуть змінені. Причиною цього є ресурсне, технічне та екологічне обмеження, які все більше впливають на розвиток світової енергетики. Існують дві протилежні думки на проблему забезпеченості

геологічними запасами паливно-енергетичних ресурсів. Песимістична полягає в тому, що станеться подорожчання палива через погіршення геологічних умов їх видобутку і перехід до більш віддалених, складних та морських родовищ. Оптимістична базується на можливості вдосконалити технології видобутку і тим самим здешевити навіть шельфовий видобуток. Крім того, відомим є той факт, що починаючи з 1948 р., коли почався підрахунок світових запасів нафти, вони збільшилися в 15 разів, навіть в умовах їх інтенсивного видобутку. Тобто, наведені варіанти сценаріїв є біфуркаційними і крім того не є цілком доведеними.

Нафтові, газові ринки та електроенергетика мають спільну форму організації свого бізнесу, а саме угодову. Ці контракти є уніфікованими. Це дає можливість напрацювати механізм з концентрації попиту і пропозиції, хеджуванню. З'являються організовані торгові площадки, інститути саморегулювання, стандарти розкриття інформації.

Спотовий, форвардний, ф'ючерсний і опціонний ринки енергії швидко набувають схожість з фондовими й товарними біржами. Залежність ринків нафтопродуктів, газу й електроенергії один від одного ґрунтується на взаємозамінності видів палива і на можливості перетворення ряду енергоносіїв в електроенергію. Така залежність сприяє виникненню ринку енерготоварів, можливість доступу до глобальних та локальних енергоринків. Споживачі отримали можливість фор-

мування портфелів енергетичних товарів. Розробляються складні стратегії, які враховують весь вертикальний процес створення вартості, – від шахти до освітлення в будинках.

Проте, вичерпаність природних запасів нафти і газу є питанням, яке почало турбувати експертів і учасників ринку. За деякими оцінками кратність запасів (число років, на яке вистачить відкритих запасів за існуючого рівня видобутку) нині становить 45 років, для газу – 60–65 років, для вугілля – 230. З урахуванням прогнозованих запасів кратність піднімається відповідно до 200 і майже 1900 років [10]. Ряд дослідників зазначає, що в ринкових умовах останніми десятиліттями ХХ ст. деякі технології, які здавалися цілком перспективними в умовах енергетичних криз 1970-х років, зійшли з дистанції, не витримавши конкуренції з традиційними технологіями. Найвідоміший приклад у цій сфері – синтетичне паливо. Створена у 1980 р. в США *Synthetic Fuel Corporation* з капіталом у 88 млрд доларів в умовах падіння світових цін на нафту була ліквідована вже у 1985 р.

Ряд експертів вважає, що сучасний бум у створенні сонячної, вітрової і біоенергетики в країнах, що розвиваються, є лише початком. Зазначені технології дають змогу зробити автономним виробництво електроенергії, що дешевше, ніж будівництво великих електростанцій і розподільних мереж, проте з часом і технологічним ритмом розвитку, країни перейдуть на централізоване виробництво і розподіл

енергії. Ці експерти порівнюють сонячну, вітрову і біоенергетику з велосипедом, який був ознакою модернізації транспорту багатьох країн, що розвиваються, але з економічним зростанням велосипед був замінений автомобілем. На їх думку, на зміну дисперсному виробництву електроенергії прийде централізоване.

Отже, світова енергетична проблема залишається важливою і залежною від погано передбачуваних чинників, здатних істотно ускладнити світовий розвиток.

Література

1. Бушуев В. В. Энергоинформационные основы устойчивого развития (на примере российских регионов) / В. В. Бушуев, В. С. Голубев, Ю. Г. Селюков. – М.: ИАЦ “Энергия”, 2005. – 58 с.
2. Иванов А. С. Мировой энергетический рынок на рубеже 2007–2008 гг.: параметры, тенденции, проблемы / А. С. Иванов, И. Е. Матвеев // Рос. внешнеэкономический вестн. – 2008. – № 8. – С. 66–79.
3. *Nuclear Power Reactors in the World*. April 2000 edition. IAEA. – Vienna, 2000; *Operating Experience with Nuclear Power Stations in Member States in 1999*: IAEA, Vienna. – 2000. – P. 25.
4. *The National Energy Modeling System: An Overview 2003*. – Energy Information Administration, U.S. Department of Energy, Washington, DC 20585. – 73 p.
5. H. Kunreuther, E. O. Michel-Kerjan *Market and Government Failure in Insuring and Mitigating Natural Catastrophes: How Long-Term Contracts Can Help in Public Insurance*

- and Private Markets, J. R. Brown, ed., Washington, DC: AEI Press, 2010.
6. *H. Kunreuther, Daniels R., Kettl D.* On Risk and Disaster: Lessons from Hurricane Katrina. University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 2006. – 304 p.
 7. *Krantz, David H.* Goals and plans in decision making / David H. Krantz, Howard C. Kunreuther // Judgment and Decision Making, vol. 2, no. 3, June 2007. – P. 137–168.
 8. *Leslie H. Gel.* Power Rules: How Common Sense Can Rescue American Foreign Policy. – New York: Harper, 2009.
 9. *Emmott Bill.* Rivals: How the power struggle between China, India and Japan will shape our next decade. – Allen Lane, 2008.
 10. *Линдгрен Матс.* Сценарное планирование. Связь между будущим и стратегией / М. Линдгрен, Х. Бандхольд / Пер. с англ. – М.: ЗАО “Олимп – Бизнес”, 2009. – 256 с.